

Ovogodišnji Osmi internacionalni festival studentskih pozorišta u Zagrebu (IFSK-8), održan od 8—14. septembra, očekivan je sa velikim nestrpljenjem kao idealna platforma za razmenu mišljenja i uspostavljanje određenih korelacija između napredne studentske misli i stvaralačkog dela. Najnovija svetska zbivanja — okupacija Čehoslovačke, rat u Vijetnamu, genocid u Bijafri itd. — suočena sa studentskim pokretom, čije smo provale osećanja i konkretnu akciju osetili u Zapadnom Berlinu, Parizu, Pragu i širom sveta, obećavala su da razbude vizionarsku uobrazilju, stvaralački impuls i pronalazački duh mladih teatarskih stvaralaca i da usmere njihovo stvaralaštvo ka politički angažovanom teatru kao odrazu ideja i savesti mlade generacije.

Međutim, rezultati prikazani na IFSK-u ne samo da su nas porazili svojom scenom, dakle, estetskom formom, nego su nas još više deprimirali svojim pasivnim shvatanjem teatra. Predstave na Festivalu su u svom najvećem delu „izdale“ naprednu studentsku inteligenciju, kako svojom neumešnošću, diletantizmom i prazninom na estetsko-teatarskom planu, tako svojom površnošću, naivnošću i nemoći na idejno-političkom planu. Zalazeći u naivne sfere duha na granici infantilnosti i razuma, prezentirajući traktate praznog sadržaja, lutajući u okvirima totalnog teatra bez stvarne kreativne potke, studentsko pozorište na Festivalu u Zagrebu demonstriralo je svoju nemoć i svoje slabosti i to, da paradokso bude veći, upravo u trenutku kada je očita uloga studentskog mišljenja i njihovih ideja na mnoge oblike javnog, društvenog i političkog života. Ako je studentsko pozorište u novijoj istoriji ikada imalo povoljnu šansu da uistinu postane stvaralačka društvena tribina svoje generacije, onda je to bila ova na Festivalu u Zagrebu, koju je prokockalo!

Na žalost, delimičnu krivicu za situaciju na Festivalu snosi i sama selekcija koja je dopustila da se na programu nađu mnoge predstave koje stvarno nikome i ništa nemaju da kažu. Naročito se ovo ispoljilo kada je reč o predstavama engleskih studenata (teatri iz Eksmauta, Lidsa i Lestera). Te predstave su došle na Festival sa „blanko“ ispunjenim pozivima, bez prethodnog viđenja bilo na nekom festivalu internacionalnog karaktera ili od bilo kakvog selekcionog tela ili selektora. Tako je stvoren nepotreban nesporazum između engleskih studenata, koji na Festivalu nisu stvarno imali šta da traže, i festivalske publike koja je nepotrebno bila prisiljena da posmatra loše i diletantski izvođene predstave. Međutim, kriviti samo selekciju znači birati liniju manjeg otpora i ukazivati na manje zlo, previdajući ono veće, jer koren debakla Festivala na idejno-političkom i estetskom planu je u stvari traženo loš nivo amaterske studentske produkcije uopšte.

STUDENTSKO POZORIŠTE DANAS?

Ako je ikada bilo umesno pitanje: o kome ili o čemu govori Internacionalni festival studentskih pozorišta i da li je on uopšte u mogućnosti da nam bar približno da uvid u situaciju u evropskom studentskom pokretu, prvenstveno teatarskom — onda je to danas. Mislim da Festival, onako kako je danas koncipiran, u datom trenutku, postoji kao jedna atrofirana i amorfna manifestacija bez ikakvog jasnijeg kreativnog, kvalitativnog ili idejno-političkog kreda. Pokušavajući da afirmišu i prezentiraju sve, Festival je zapao u situaciju da ne afirmiše ništa. Ono što se na ovaj ili onaj način pokazivalo nekoliko godina unazad dobilo je potvrdu i na ovom Festivalu, a to je jedna haotična i sklerotična repertoarska politika. Sami estetski postulati su kod većine predstava nekoliko godina unazad od svega što se u teatru danas događa. Mnogi su došli sa šarenim razglednicama u koje su uneli veoma malo duha, čak rekao bih — nimalo! Bilo je isuviše diletantskih prenemaganja i mučenja na sceni u pseudoeksperimentalnim pokušajima.

Evropski studentski teatar (ako je u ovakvoj situaciji uopšte moguće govoriti o njemu) je više nego evidentno srozao svoj kvalitet u svim dimenzijama. Jednom nonšalant-

setva nezadovoljstva

IFSK 88

nom, pa čak donekle neodgovornom izboru tekstova, pridružilo se i odsustvo stvarne stvaralačke invencije i idejno-političke svesti i pribegavanje davno šabloniziranim rešenjima koja su se, ne postignuvši rafiniranost i sigurnost profesionalnog pozorišta u smislu estetike, a nemajući nekih drugih elemenata vrednih pažnje, završavala neuspehom. Danas u svetu Dučeka, Milera, Holečeka, ili Kon Bendita; u svetu gde bolest, rat i glad odnose dnevno hiljade ljudi, žena i dece u Bijafri i ne samo tu nego na svetu uopšte, studentsko pozorište nema druge alternative do da bude istinska studentska tribina, koja će biti sveža i iskrena u svom otkrivanju čoveka danas; da bude nepotkupljivo i bezobzirno smelo, da bude istinski revolucionarno. Mnoga slična pitanja postavljena su i izrečena i na seminaru „Studentski pokret i studentsko pozorište“ koji je bio organizovan u okviru Festivala, međutim, prave diskusije nije bilo jer je jaz između istorijsko-društvene klime i svesti napredne studentske inteligencije i konkretnih rezultata studentskog teatra na Festivalu bio isuviše veliki.

ILUMINACIJE

U sumornom i tmurnom repertoarskom bilansu, koji je većinu posmatrača doveo do rubova totalne apatije, mogu se izdvojiti svega tri predstave koje svojim postavkama daleko odskakuju od svih ostalih, ostvarenja viđenih na ovoj zbilja tužnoj manifestaciji evropskog studentskog teatra.

Pre svega, reč je o predstavi studenata iz Holandije (Utreht) dela Mišela de Gelderoda „Memento mori“. Ova slobodna adaptacija dveju Gelderodovih jednočimki pretočena je u komade u kojima se raspravlja o egzisten-

cijalnim pitanjima življenja. Junaci ovog komada su razjedani strahom, bolešću, psihopatskim vizijama i halucinacijama, a samoća i praznina življenja se probija u grču reči koje teku nepovezane, zgomilane, mutne kao neki nadrealistički tekst. Vizionarska uobrazilja, smelost pokretačkog impulsa, to je ono što krasi ovu izvanrednu, stilski čistu predstavu datu na gotovo asketskoj osnovi ekspresije. Nastup studenata iz Utrehta bi sigurno dostojno reprezentovao studentski teatar u kontekstu bilo kog festivala novih traženja. Zanimljivo je primetiti da su članovi iste grupe postigli veliki uspeh u Parmi ove godine igrajući komad Eme Sezera „Sezona u Kongu“.

Druga predstava vredna pažnje je izvrsna interpretacija „Ptica i ptičurina“ Pjer Paola Pazolinija, u izvođenju studenata iz Parme i u režiji Bogdana Jerkovića. Delo sadrži tri dramske skice: u prvoj, realizovanoj prilično statično, raspravlja se o neuspehu zapadne civilizacije i njene duhovne ekspanzije; u drugoj, veoma plastično i živo rešenoj, kao potka se nameće misao o nepremostivom jazu između klasa — o većitom antagonizmu ptica i ptičurina; u trećoj, pomalo otegnutoj, ali sa pojedinim briljantnim scenским rešenjima, suočavamo se sa nemoći i neuspehom „prosečnog italijanskog čoveka“ da zauzme jasne ideološke stavove. U ovom delu virtuoznom veštinom raspinje se Pazolinijeva misao između marksizma i starih prevara, fantazma duha, hrišćanstva, uzimajući i od jednog i od drugog i izlažući ih kritici. Predstava nam je dala priliku da se osvedočimo u mogućnost angažovanog političkog teatra koji je istovremeno i na visokom umetničkom nivou.

Ove dve predstave zasluženo su dobile na-

gradu žirija „Mladosti“ ex aequo za najbolju predstavu. Treća značajna i zapazena predstava Festivala je denovljansko izvođenje Žarijevog „Kralja Ibija“. Predstava je pokazala kako se aktualizovanje jednog teksta može učiniti u duhu klime određenog istorijskog trenutka, a da se time ne naruši autohtonost autorovog kreda. Studenti iz Đenove su se jasno odlučili za jednu brehtovski pregnantnu koncepciju, pri čemu su tekst vidno skratili i usmerili ka određenom političkom pledoaju. Naravno, ovakva koncepcija je morala mnogo da žrtvuje od one rableovske šarade duha i raskalašnosti, ali je zato precizno izvukla poruku o pravoj prirodi vlasti i bespućju politike i grube sile.

O ZATVORU, VIETROKU I OSTALOM

Simptomatično je i veoma značajno da su jugoslovenska studentska pozorišta ostala potpuno nezapažena i da su sva svoja stremljenja pokušavala iskazati ne vlastitom dramskom produkcijom, nego anglosaksonskim produktima. Pitanje studentskog teatarsko-političkog angažmana sve više počinje da gubi svoj smisao pred upornim insistiranjima naših dramskih kolektiva na kreiranju predstava kritičkih tekstova stranih autora. Naime, svi znamo da je mnogo lakše napadati nekoga ko je daleko i to još rečima koje su tuđe, u kontekstu društvene strukture koja nam je takođe strana — a to je unravo ono što rade mnoga naša pozorišta.

Na Festivalu oni su nam govorili o zatvorima marinskih jedinica Sjedinjenih Država, o ratu u Vijetnamu i mladom anarhisti Malkolmu, ali na način gde je dimenzija sopstvenog realiteta izgubila značenje, jer i mi imamo zatvore, jer i mi imamo „svoje Vijetname“ i svoje „malkolme“, pa zašto onda otvoreno ne progovoriti o njima!

Dakle, „Teatar Levo“ iz Beograda prezentirao je svoju verziju „Zatvora“ Keneta Brauna. Sam komad predstavlja surov naturalistički fragment iz života jednog američkog mornaričkog zatvora u kome četvorica stražara od četiri ujutro pa do zalaska sunca mahnuti i grubo maltretiraju grupu zatvorenika. Uopšte uzet, to i nije komad u klasičnom značenju te reči, nego pre jedan besomučan, surov balet grčevitih radnji bez ikakvog zapleta, bez dramskih karaktera i bez iskonsištata, koji u svojoj dokumentarističkoj detaljnosti ne ide dalje od konstatacije jednog nepodnošljivog stanja.

Slična je situacija sa delom američke književnice Megan Teri „Viet-Rok“ koje je izveo SEK iz Zagreba. Vijetnam, taj kompleks savremenog sveta, mesto nasilja i zločina, koji podstiče mnogobrojne proteste širom Amerike i čitavog sveta — dobio je u tekstu izvesnu formu pozorišnog protesta humane Amerike protiv zločina sopstvene nacije. Međutim, delo je dramaturški veoma slabo i sama idejno-politička podloga je sva u neumštum htenjima. Tako sama realizacija predstave ostaje negde između želja i mogućnosti — na ničijoj zemlji, više ilustracija nego pravi angažovani protest.

„Dadov“ iz Beograda prikazao je komad Dajvida Halivela „Mali Malkolm“, jedan konvencionalan tekst koji predstavlja šarmantnu, veoma humornu zavrslamu o mladima, o njihovoj revolucionarnosti i težnji za anarhijom, o njihovoj uškropjenosti; komad koji ne zadire dublje u probleme i tokove ljudskog bitisanja već ostaje na površini zbivanja i atmosfere koju opisuje. Korektno urađena, ova predstava je ostala u okvirima idejnih implikacija Halivelovog teksta.

Od ostalih potrebno je spomenuti nastup studenata iz Brna koji su prikazali delo Pavlouška i Boniša „Archinimus“ u kome su otkrili svoje namere da kroz simboličnu sudbinu glavnog junaka govore o čoveku uopšte i njegovoj većitoj borbi, stradanju i naporima da i pred najvećim mukama ostane čovek. Ipak, iako je u pojedinim momentima predstava bila izuzetno doživljaj, ona je kao celina nosila pečat artificijelnosti i drastičnosti.

Time je lista zaključena, sve ostalo je zaborav i praznina.

Borislav T. ANĐELIĆ

fantastika u slikama miće mihajlovića

Za slikara Miću Mihajlovića, mrtva priroda, enterijer ili pejzaž i predeli koji su mu ostali u sećanju, ili pak likovi i događaji kojima je svedočio ili o kojima je čuo, preobražavaju se u nešto neobično i čudovišno kada se jednom nađu zabeleženi na platnu. Zapravo, posmatrač će teško doznati u kom trenutku jedna mrtva priroda koju Mihajlović želi da naslika počne da se naseljava čudovišnim bićima, u kom trenutku jedna realna, svakidašnja situacija započne da se suludo preinačuje; u kom trenutku soba otpočne da se izobličava, mrtve stvari oživljavaju, nepokretno otpočne da se kreću a prostori i pozadine pejzaža na jednom eksplozivnom, prolome se, otvore se pokazujući da su sve dotle skrivali još jedno neobično zbivanje, nekakvu situaciju koja nas dovodi u medoumicu. Stvari gube značenje, primenu, mesto i izgled koji su dotle imale, ili bar na koji smo mi empirijom navikli da imamo i otpočinu, menjajući se, da vode jednu suludu, fantastičnu igru.

Ta igra koja traje odavno u umetnosti slikanja, u koju su se mnogi upuštali na raznim tačkama globusa i kroz razne oblike, postaje u naše vreme nasušni jezik čitave porodice slikara koji samo i kroz njega uspevaju da iskažu čuda magomilana u čoveku i svetu u kome živi. Igra duha nazvana i evidentirana kao nadrealizam, kao beleženje sna, kao analiza podsvesti, kao antilikovna a prevashodno literarna, ili kao apsolutno i jedino važeća i moguća u vremenu velikih duhovnih preinačavanja, — sve zavisno od toga govori li o njoj oduševljeni pristalica ili kategorični protivnik; dakle ta igra u koju se čudima i silom svoga talenta upustio i Mića Mihajlović, postala je pratilac i neodvojivi faktor u slikanju i mislima o slikarstvu bez obzira na odobravanje ili negodovanje.

Pred slikama Miće Mihajlovića, posmatrač je sklon da veruje da drama njegovog posla leži u zamišljanju i unutarnjim prizivanjima onoga što je video i doživeo, ili onoga što slutiti, što želi, ili čega se pribojava. U pita-

petar ćurčić

nju, sasvim sigurno, nije puko igranje oblicima i njihovim značenjima, bez obzira da li se koreni tražili psihološkom, sociološkom ili pak estetskom analizom. Skloni smo da verujemo da su sve te slike već u celosti, negde u snovima ili zamišljanjima kao prizori bile videne, a onda samo žurno i vešto zabeležene na platnu. Zapravo, posmatrač želi da sazna kako Mića Mihajlović pristupa beloj površini platna, „Beloj stranici, toj velikoj pustinji koju treba preći“ rekao je jednom Gaston Bašlar. Zaista izgleda da taj slikar prekriva platno bojama i oblicima u žurbi, u velikoj napetosti da ne izgubi nijedan trenutak u nekom unutarnjem toku čiji je pratilac, svedok i saučesnik; toku koji se mapaja svakidašnjicom i događajima u njoj, pa slika onda izgleda kao nastavak nekog uznemirujućeg, žučnog i skokovitog unutarnjeg dijaloga, monologa, ili kakve prepirke, nekakvog komentara koji eto sada teče u slikama i crtežima.

A opet, postoji jedan međuprostor između trenutka kada se otkrije slika i onog drugog kada je treba zaustaviti, mači joj konačni, izgled koji će iskazati i otisnuti njenu nestalnost, promenljivost, živost i toplinu. Ovaj mučan i teško savladljiv proces skriva se iza reči „realizacija“. U slikama koje sada radi, i u slikama i godinama koje mu predstoje, Mića Mihajlović se sve više hvata u koštac sa tim problemom, vraćajući se ponovo istim likovnim problemima koji ga izazivaju svojom nametljivošću i složenošću, malazeći mu dug, uporan i studiozan rad.

Slike Miće Mihajlovića, ako i zbunjeno često posmatrača i zavedu svojom maštovitošću, počivaju na pravilima jedne igre koja uvek nanovo izaziva interes. One zahvataju da im se pride sa poverenjem pa da nam iza likova, oblika i prostanstva koji se jedni iz drugih rađaju i jedan u drugom nastaju, zaobljasta svet realnosti i strašnih izvesnosti. Most koji vezuje život i njegove čudnovate odraze na platnu posle strpljivog posmatranja sam se otkriva, a pravila koja određuju tu čarobnjačku igru treba da upozna i slikar i gledalac.